

הנדון:

חוק תבניתו

ועדת החוקי והבטחון יכולה להיות התועה החשובה ביותר מבין תשע ועדות הכנסת. היא רחוקה מלהיות זאת. רחוקה מאד מאד.

שעדי עשר יהודים טובים — כולם יהודים וכולם טובים — מהחיים ועדה מכובדת זו. מי הם?

הם נציגי חמש הסיעות הגדולות בכנסת. לא במקרה. כי זה הכלל שנקבע בכנסת: רק אדם השייך לסיעה גדולה יכול להיות מהימן מבחינה בטחונית, מומחה מבחינה צבאית וגאון מבחינה מדינית.

ח"כ השייך למפלגה קטנה יכול להיות מומחה לענייני עבודה, למשל, או לענייני תרבות ופנים. אך המומחיות הצבאית-מדינית נובעת כל-כולה מן ההשתלכות למפלגה גדולה.

אם תקום מחר סיעה קטנה של שני ח"כים בכנסת, שאחד מהם הוא רמטכ"ל-לשעבר והשני שגריר-לשעבר בי ושינגטון, לא ייתן לה ייצוג בוועדת החוקי והבטחון. הרמטכ"ל יישלח לוועדת השירותים הציבוריים, ויעסוק בני ענייני סעד. השגריר יישלח לוועדת הכלכלה, וישמע דיווחות על בעיות בית-החרושת לסוכר.

כי גם רמטכ"ל אינו מהימן, משהוא שייך לסיעה קטנה. והשגריר הופך שוטף גמור בי ענייני-מדינה, כרגע שהוא נוטש את המפלגה הגדולה שהפכה אותו לשגריר.

איך נוצר מצב אבסורדי זה? כמו כל האבסורדים במדינה, מקורו בתחבולה. רוב ה כנסת לא רצה בשעתו לתת לקומוניסטים דריסת-רגל בי ענייני צבא, מפני שפיקק במהימנותם הבטחונית. תחת לומר זאת בניל-יבל, ולתת לקומוניסטים להתחנך על-כך בגלל נמצאה תחבולה אופיינית כשהיו לקומוניסטים חמישה ח"כים, נקבע שרק סיעה בעלת שישה מנדטים ויותר תהיה מיוצגת בוועדת החוקי והבטחון (וגם בנושאות הכנסת ובוועדות-הכספים הכל-יכולה).

כך נקבע מראש כי אין כל קשר בין כשרונם האינדיווידואלי של חברי-הכנסת, נסיונם הצבאי או המדיני ויכולתם לתרום משהו לעבודת ה ועדה — לבין סיכויי השתייך אליה.

יצרן-מליצות קשיש, השייך למפלגה גדולה, עדיף על נאפוליון — אם זה יהיה שייך, חלילה, לפועלי אגודת ישראל.

הרכב האישי של הוועדה משתלב יפה בהרכב הנושאים שלה. יתכן שנוכח כאן הכלל "הא בהא תליא".

השם "ועדת החוקי והבטחון" נושא בחובו אי דיאלוגיה שלמה. האידיאלוגיה של תקופת דויד בן-גוריון.

בשום פרלמנט בעולם אין ועדה האחראית גם לעניינים הצבאיים וגם למדיניות-החוק. בכל פרלמנט בעולם — ללא יוצא מן הכלל — אלה הם שתי פונקציות שונות לגמרי.

ואכן — מה הקשר בין השתיים? ועדת-הבטחון צריכה לעסוק בפיקוח הפרלמנטארי על מערכת-הבטחון העצומה. זהו גיב נכבד מאד לכל מניין של 19 ח"כים. כי אין במדינה כולה גוף חשוב יותר, גדול יותר ומטופח יותר מזה"ל ושאר שירותי-הבטחון. דרושה התמחות מרוכזת של שנים כדי להבין את בעיות המערכת הזאת.

ועדת-החוק צריכה לעסוק בפיקוח על מדיניות-החוק של המדינה, על יחסיה עם מדינות זרות ופעולת השגרירים. גם זהו שטח גדול מאד, אחראי מאד, שיכול להעסיק בהחלט 19 אישים מדיניים ממדרגה א'.

מה הקשר בין שני השטחים? אין שום קשר סביר. מומחיות צבאית אינה קשורה בנסיון מדיני. גנרל דגול יכול להיות כזה גמור ביחסי-החוק. יש מדינאי מזהיר שאינו יודע מאיזה צד של הרובה יוצא הכדור.

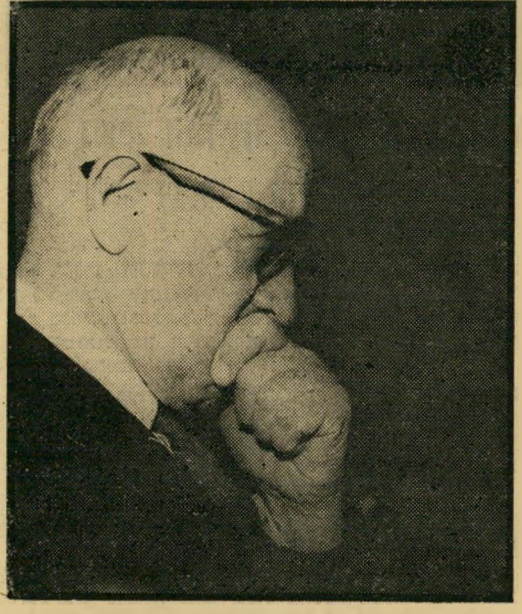
אפשר לטעון, כמובן, שכל דבר בעולם קשור בכל דבר אחר. יחסי של אדם עם אשתו משפיעים על כושר העבודה שלו בבית-החרושת. אך באותו צדק אפשר היה

להקים ועדת-חינוך ובטחון, ועדת-חוקי-וכלכלה או ועדת כלכלה-וחינוך.

אם אין קשר, מדוע נוצר הקשר? מדוע יצר ה"ד בן-גוריון, בימי שיאו, זהות זו של חוקי-הבטחון? ה"ו לכך שתי סיבות. שתיהן אופייניות לי איש ולתקופתו.

מבחינה אידיאלוגית, ישנה משמעות למושג "חוקי ובטחון".

הוא בא לשלול את עצמאות השיקול המדיני. הוא בא לקבוע מראש כי המדיניות משועבדת כולה לשיקול הצבאי. שצורכי הרכש של הצבא אינם גורם אחד מני רבים המשפיעים על המדיניות, אלא הגורם הבלעדי. כלומר: הוא בא לקבוע מראש כי מדיניות-החוק של יש-ראל תהיה על-ידי משרד-הבטחון, בהנהלת דויד בן-גוריון

ד"ר דויד הכהן: יד לפה

ופמלייתו, וכי למשרד-החוק אין אלא תפקיד טכני-ביצועי: לנהל את הליפתי-המכתבים עם השגרירויות.

מבחינה רחבה יותר, אופיינית תפיסה זו למישטר שאינו מאמין ואינו מעוניין בשלום. כי רק כאשר השלום אינו מצוי ואינו רצוי, אפשר לשעבד את מדיניות-החוק כולה לי אנשי-הבטחון.

זהו צד אחד של המטבע הבן-גוריוני. הצד השני אופייני לאיש עוד יותר.

כאשר מטילים על 19 יהודים טובים את הטיפול בשני הנושאים העיקריים של המדינה גם יחד — הרי מבטחים בכך שלא יעסקו ברבר ברצינות.

אפילו היתה ועדת-החוקי והבטחון מורכבת מ-19 גאונים (ולא כל חבריה הם גאונים גמורים) לא היתה יכולה בשום פנים להשתלט על שני שטחים עצומים אלה שנמסרה כביכול, לרשותה.

כך הובטח מראש שלא יהיה בכלל פיקוח פרלמנטארי אמיתי על שטחים אלה, ובעיקר לא על שטח הבטחון.

אני משוכנע שזו היתה המטרה העיקרית שעמדה לנגד עיני בן-גוריון. הוא וילול תמיד בכנסת. הוא היה משוכנע כי הפיקוח האישי שלו על מערכת-הבטחון מספיק בהחלט, וכי כל פיקוח אחר הוא מיותר ומזיק. לכן הוא יצר מצב שמנע מראש כל פיקוח כזה. (ענייני הכספים של צה"ל מסורים, כמובן, לוועדת-הכספים. שהיא רצינית הרבה יותר.)

מאתורי השם המוצלצל של "ועדת-החוקי והי בטחון" מסתרת מציאות של אפיסת-אונים: הוסרי-יכולתו של הפרלמנט הישראלי להטיל

פיקוח של ממש על שני תפקידים מרכזיים של הממשלה.

ה"ו אסון. אבל זהו רק חצי האסון האמיתי.

אחרי שהועדה התפטרה מתפקידה האמיתי — לפקח מטעם הרשות המחוקקת (הכנסת) על הרשות המבצעת (הממשלה) — היא קיבלה על עצמה פונקציה הפוכה. במרוצת הזמן הפכה ועדת-החוקי והבטחון זרוע של הרשות המבצעת — כלפי הרשות המחוקקת.

כמה מחברי הוועדה כבר הגיעו להודות מלאה עם ענפי הרשות המבצעת. מבחינה נפשית שייך ח"כ יזהר הררי, למשל, למשרד-החוק לא פחות מגולדה מאיר, ואולי יותר מאבא אבן. (לא במיקרה צורך הררי השבוע לוועדת החוקי והבטחון מטעם המערך — אחרי שלא זכה למקום בה מטעם סיעתו הליברלית-העצמאית, שהיא קטנה מדי.) אצל כמה מחברי הוועדה מורגשת תוצאת ישיבתם הממושכת בה גם בסגנון החיצוני. במפ"ם מתלוננים כי ח"כ יעקוב חזן, למשל, משתמש לא פעם בלשון הקרובה יותר למילון משרד-החוק מאשר לאידיאלוגיה המארכסיסטית-לגיניסטית-בורוכובית של מפ"ם. למשל: כמו קודי ישראל בימי בן-גוריון, הוא מדבר על "הרודן המצרי" ועל "היטלר של המזרח התיכון".

אם הרשות המבצעת רוצה להשתיק משהו — מספרים אותו נציגיה לוועדת-החוקי והבטחון. אם הם רוצים להוריד משהו משולחן הכנסת — מסורים אותו לוועדה זו.

בקיצור: הוועדה, שהיתה צריכה להיות מבשר פרלמנטארי מרכזי, הפכה מיטרת פרי-המנטארי.

ל זה ידוע לכל חברי-הכנסת המפוכחים. במנוון הכנסת מדובר על-כך בגלוי.

אחד הח"כים החותיקים והנבונים ביותר, שנכח בישיבה בה מחיתי נמרצות על חלוקת המקומות בוועדה בין המפ" לגות הגדולות, לחש לי: "שמח שלא ניתנים לך לשבת בוועדה זו. היית מתנוון שם!"

האם אפשר לתקן את המצב, להחזיר לכנסת את הפיקוח על ענייני-החוק וענייני-הבטחון? בישיבה הראשונה של "הוועדה המסדרת", עוד לפני כינוס הכנסת, הצעתי להפריד בין ועדת-הבטחון וועדת-החוק. הצעה זו נדחתה מיד. בישיבה השניה חודשה אותה ההצעה על-ידי יוחנן באדר, שלא נכח בישיבה הקודמת, והיא נדחתה שוב. (קוריוז: כאשר אני הצעתי זאת, הצביעו נציגי גח"ל נגדי. לאחר-מכן נאמר לי, שהיתה זאת טעות.)

ברור שהשלטון קיים אינו מעוניין בתיקון אמיתי של המצב. כי הוא נוח לשלטון, ומתי-אים למגמותיו היסודיות.

שבוע הוצעה הצעה אחרת. בחוג המערך דווחא: לתקן את המצב על-ידי שינוי פרסונאלי.

הוצע ליטול את תפקיד יושב-ראש הוועדה מירי ח"כ דויד הכהן, ולמסרו לידי ח"כ ישראל גלילי.

אין ספק כי ח"כ גלילי הוא בעל עבר בטחוני מפואר, ובעל ידע רב בשטח הצבאי וגם בשטח המדיני. העמדתו בראש הוועדה היתה מוסיפה לה קורטוב של רצינות. אך רקע ההצעה מעיד על טיבה. היא נובעת משיקולים מפלגתיים, לא ענייניים.

היוזמים, אנשי מפ"ם, מבקשים לפצות את גלילי בצורה זו על קיפוח אחדות-העבודה בבניין הצמרת החדשה של מערכת-הבטחון. עמדת-המפתח נמסרו שם לאיסר הראל ולצבי דינשטיין, תחת לחשף בהן את גלילי או את יגאל אלון. ראשות הוועדה נחשבת לפרס-תחומים.

גלילי עצמו הבין זאת היטב. לכן לא גילה נכונות רבה להיענות להצעה. איש חכם כמיהו בחודאי גם הבין כי מעמדה של הוועדה לא ישתנה בהרכב עקב החלפת היושב ראש. ואת דעתו על הוועדה עצמה גילה ברבים באשר ויתר לפני שבוע על חברותו בה, ומסר את מקומו לח"כ צעיר וצוער, גבריאל כהן.

רק שינוי יסודי יכול לרפא את המצב. הוא לא יבוא בקרוב — כי הוא כרוך בשינוי הי מישטר כולו, בכינון מישטר שיתייחס ברצינות לענייני-הבטחון ולענייני-החוק בכלל — ובכנסת בפרט.